

Sateenkaariseniorit ry on Risto Hartikaiselle turvasatama, jossa jokainen saa olla oma itsensä.

”Me ansaitsemme turvallisen vanhuuden”

Eläkeikäiset sateenkaariseniorit ovat kokeneet ajan, jolloin homoseksuaalisuus oli rikos. Homoseksuaalinen ja hiv-positiivinen Risto Hartikainen ajaa vertaistensa asiaa:

”Nyt riittää syrjintä.”

Teksti **Essi Kähkönen** | Kuvat **Sampo Korhonen**

On kamalaa tulla vanhaksi – kauheaa, kerta kaikkiaan!”

Näin huokaa Varkaudessa asuva **Risto Hartikainen**, 74, jonka jotkut lehtiä ja televisiota ahkerasti seuraavat suomalaiset saattavat jo tietää sateenkaarisenioreiden oikeuksia ajavana yhdistysaktiivina. Hartikainen on vuosien saatossa antanut kasvot ja nimen paitsi ikääntyvälle homoseksuaaliselle miehelle myös ikääntyvälle hiv-positiiviselle eläkeläiselle.

”Tavallista vanhuuden vaivaa on jos jonkinlaista: on kohonnutta verenpainetta, luustovikaa, kohonneet kolesterolit ja päälle päätteeksi tupakoinnin seurauksena saatu keuhkohtaumatauti.”

Niiden lisäksi Risto miettii, mitä tapahtuisi, jos hän saisi vielä muistisairaudeenkin.

”Huolestuttaa, miten otan hiv-lääkkeeni, jos en pysty nielemään? Lääkärin ovat lohdutelleet, että ehkäpä jo siten lääkkeitä on kehitetty pistettäviä muotoja.”

Toiseuden taakka

Moni seksuaalivähemmistöön kuuluva eläkeikäinen elää edelleen itsestään ääntä pitämättä. Jos ei nyt aivan kaapissa, niin hissukseen ja varoen. Moni potee syvältä viiltävää yksinäisyyttä.

”Ei minullakaan ole jäljellä yhtään ystävää tai tuttavaa 1960-luvulta, ajalta, jolloin tiedostin oman seksuaalisen suuntautumiseni. Totuimme suojelemaan itseämme, sillä me olemme eläneet sen ajan, jolloin homoseksuaalisuus oli rikos. Olimme hiljaa, eikä moni meistä halunnut oman turvallisuutensa vuoksi tietää toinen toisistamme yhtikäs mitään.”

Hartikainen yritti nuoruudessaan muuttua. Hän koetti kovasti muovata itsestään heteroseksuaalista perusmiestä, sillä häpeä toiseudesta tuntui aivan liian raskaalta.

”Mutta niinhän se on, että omaa seksuaalisuuttaan ei voi muuttaa. Häpeään sijaan on mahdollista työstää, ja itsestään voi myös opetella olemaan ylpeä. Siksi minäkin tulin aikoinaan julkisuuteen. Halusin antaa äänen kaltaisilleni ihmisille. Työtä ikääntyvien sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöjen tasa-arvoisen kohtelun eteen on vielä paljon tehtävänä.”

Vertaisten puolesta

Hartikaisen sydämen asiana on luotsata puheenjohtajana yhdistystä nimeltä Sateenkaariseniorit ry. Yhdistystoiminta tuo hänet lähes joka viikko Pohjois-Savosta pääkaupunkiseudulle hoitamaan eläkeikäisen seksuaali- ja sukupuolivähemmistön asioita.

”Koetamme vaikuttaa jäsenistömme oikeuksiin saada vanheta arvoisellaan tavalla ja päästä käsiksi niihin palveluihin, jotka heille heidän vointinsa heikentyessä kuuluvat. Tarvitsemme esimerkiksi seksuaali- ja sukupuolivähemmistöille omistettuja osastoja palvelutaloissa.”

Tästä Hartikainen kävi hiljattain puhumassa itäisessä Helsingissä, Kontulan palvelukeskuksessa.

”Vielä yhtäkään tällaista osastoa ei ole perustettu, mutta selvää on, että niitä tarvitaan.”

Eivätkö kaikki ikäihmiset mahtuisi samaan tilaan, seksuaalisesta suuntautumisesta riippumatta?

”Omissa osastoissa olisi kyse turvallisen tilan periaatteesta. Tällaiset tilat varmistaisivat heikkokuntoisille, toisten apua tarvitseville sateenkaarisenioreille, ettei heitä vähäteltäisi, loukattaisi tai syrjittäisi heidän viimeisinä elinvuosinaan. Heidän historiansa tiedettäisiin ja heidät kohdattaisiin myös sukupuoli- tai seksuaalihistoriansa kautta.”

Hartikainen tähdentää, että hänen sukupolvensa kokemukset seksuaalivähemmistöön kuulumisesta ovat usein rankkoja.

”Pilkka ja kiusaaminen ovat jättäneet meihin syvät jäljet. Meitä ei ole kohteltu tasa-arvoisina ihmisinä vaan outona ja toisarvoisena joukkiona, jota on saanut alistaa ja tölviä. Nyt yhdistyksemme sanoo: Ei enää! Haluamme vanheta turvassa ja rauhassa.”

Lohduttomia tarinoita

Risto Hartikainen kiertää yhdistystoiminnan vuoksi pitkin ja poikin Suomea ja kuulee vertaisiltaan joskus lohduttomiakin tarinoita.

”Eräs sateenkaariseniori oli menettänyt kumppaninsa, jonka kanssa hän oli elänyt 45 vuotta. Suru puolison kuolemasta oli valtaisa, ja yksinäisyyden tunne painoi häntä musertavana.”

Leski olisi halunnut liittyä mukaan seurakunnan sururyhmään saadakseen puhua menetyksestään, muttei uskaltanut.

”Hänelläkin oli takanaan paljon heteronormatiivisesti määrittyneen yhteiskunnan heittämää lokaa. Hän pelkäsi eikä tohtinut ottaa sitä riskiä, että joku sururyhmän jäsen olisi töksäyttänyt jotakin sellaista, joka olisi loukannut hänen kuolleen kumppaninsa muistoa.”

Sateenkaariseniorit ry on Hartikaiselle turvasatama. Siellä on ystäviä ja saman kokeneita, ja jokainen saa olla peittelemättä oma itsensä.

”Minulle yhdistys on tärkeä henkeä senkin vuoksi, että en ole tällä hetkellä parisuhteessa. Ympärilläni on siitä huolimatta itselleni tärkeitä ihmisiä, ja saan valtavasti voimaa yhteisen asiamme viemisestä eteenpäin.”

Tärkeisiin ihmisiin Hartikaisen elämässä lukeutuu myös oma veli.

”Hän hyväksyy minut sellaisena kuin olen. Ihan alussa niin ei ollut.”

Alulla Hartikainen tarkoittaa vuotta 1996 – aikaa, jolloin hän sai tietää olevansa hiv-positiivinen.

”Veli otti tiedon tartunnastani vastaan siten kuin valtaosa suomalaista olisi tuohon aikaan ottanut, jos heille

”Seksuaalisuus ei katoa iän karttuessa”
Risto Hartikainen muistuttaa

”Olemme pieni ryhmä, joka on joutunut vetämään yllään haavoittumiselta suojaavan haarniskan.”

olisi kerrottu lähiomaisen saaneet hivin. Veljeni vaati äitiämme kattamaan ruokapöytään minulle kertakäyttö-astiat ja desinfioimaan kaiken, mihin kosken.”

Nopeasti veljen asenne kuitenkin muuttui.

”Kiikutin hänelle jos jonkinlaista brosyäriä hivistä ja valistin häntä siitä, miten virus tarttuu ja miten ei. Nykyisin välimme ovat loistavat, ja siitä olen iloinen ja kiitollinen.”

Maailma ei loppunutkaan

Hiv-tartunta on Suomessa yhä stigma, sen Hartikainen toki tiedostaa. Edes Sateenkaarisenioreissa hiv-positiivisia ei ole montaa – tai ainakaan he eivät siitä erityisemmin huutele.

”Täytyy muistaa, että meitä hiv-positiivisia on Suomessa vain nelisentuhatta. Olemme pieni ryhmä, joka on joutunut vetämään yllään haavoittumiselta suojaavan haarniskan. Koen, että minun on uskallettava näyttää kaikelle kansalle, että kenenkään maailman ei tarvitse loppua tietoon hivistä – tartunta ei ole enää kuolemantuomio.”

Hartikainen haluaa tehdä yhden asian selväksi myös tässä haastattelussa.

”Hiv-positiivinen ihminen ei uhkaa toisen ihmisen terveyttä. Minunkin virusmääräni ovat lääkityksen ansiosta olleet jo vuosikymmenet niin matalat, että ne eivät näy edes laboratoriotesteissä. Asianmukaisesti lääkitty hivin kantaja ei pysty sairastuttamaan toista, vaikka harrastaisi tämän kanssa suojaamatonta seksiä.”

Ulos palveluasumisyksiköstä

Asenteet ovat Hartikaisen mukaan onneksi kääntymässä parempaan päin. Nykynuoriso on kasvanut tasa-arvoisuutta korostavassa mielipideilmastossa.

”Vielä 2010-luvun alussa eräs ikääntyvä, hiviä kantava huonokuntoinen eläkeläinen heitettiin ulos eteläsuomalaisen kaupungin palveluasumisyksiköstä tartuntansa takia. Alueen erikoissairaanhoidossa

Etsimme heitä, jotka lymyävät yhä kaapeissaan peläten häveten.”

työskentelevät infektiolääkärit kim-
mastuivat ja marssivat palvelutaloon
pitämään johdolle perusteellisen valis-
tussaarnan. Enää näin räikeä syrjintä
tuskin olisi mahdollista.”

Itse hän kokee voivansa elää hyvää
elämää omassa, pienessä kotikaupun-
gissaan, Varkaudessa.

”En ole saanut yhden yhtä ikävää
kommenttia homoseksuaalisuudesta-
ni tai hiv-positiivisuudestani. Kenen-
kään en muista edes vilkaissees minua
syrjäkarein. Päinvastoin – kun olin jo-
kin aika sitten Ylen *Akuutti*-ohjelmassa
kertomassa hivistäni, Facebook-seinäl-

leni ja sähköpostiini tuli yksinomaan
kiittävä palautetta.”

Seksuaalisuus ei katoa

Vielä siitä ikääntymisestä.

”Ihan sama juttu minulla kuin kaikil-
la muillakin kahdeksaakymppiä käy-
villä: en tunnista peilistä naamaa, joka
sieltä katsoo. Tai totta kai tunnistan,
mutta koen olevani sisimmältäni niin
paljon nuorempi kuin mitä ikävuosil-
tani olen.”

Sateenkaarisenioreiden yhdistykses-
sä vanheneminen onkin yksi tärkeim-
mistä puheenaiheista. Tapaamisis-
sa heitetään väliin ronskiakin läppää
ikäntymisestä ja nauretaan omille ja
toisten krempoille.

”Mutta siellä puhutaan myös sii-
tä äärimmäisen tärkeästä asiasta, et-
tä ikääntyvä ihminenkin on seksuaal-
inen olento. Seksuaalisuus on meihin
jokaiseen sisään rakennettu ominai-
suus, eikä se katoa, vaikka ihmisestä
tulee vanha.”

Hartikainen kammoksuu ajatus-
ta siitä, että ikääntyvän sateenkaari-
seniorin pitäisi piilottaa seksuaalisuu-
tensa ja lopulta heittää sille hyvästit,
kun ikää karttuu tarpeeksi.

Ikääntyvien seksuaalisuuden tun-
nustamisen pitäisi Hartikaisen mu-
kaan olla jo itsestäänselvyys kaikille.
Yhtä lailla selvää pitäisi olla senkin, et-
tä seksuaalivähemmistöjen ei tarvitsisi
tuntea tarvetta piiloutua.

”Siksi yhdistyksemme tekee etsivää
vanhustyötä. Meillä on projekti, jos-
sa koetamme löytää Pohjois-Suomen
alueella asuvia, seksuaali- ja sukupuol-
ivähemmistöön kuuluvia eläkeikäisiä.
Etsimme heitä, jotka lymyävät yhä kaa-
peissaan peläten ja häveten.”

Hartikainen toivoo, että he astuisivat
ulos piilopaikoistaan ja löytäisivät ver-
taistuen voiman.

”Heidän ei tarvitse olla yksin. On
niin paljon mukavampaa, kun voi no-
jata toiseen ja tuntea kuuluvansa po-
rukkaan.” V

KUA Kirkon
Ulkomaanapu

Testamentti on kaunis tapa auttaa

Jo pienelläkin osuudella omaisuudestasi on
suuri merkitys kehitysmaiden köyhimmille
ihmisille. Lapset voivat päästä kouluun, nuoret
saada ammattikoulutusta ja naiset keinoja
hankkia toimeentulon.

Testamentin teko ei ole vaikeaa.

Tilaa maksuton testamenttioppaamme:

asiakaspalvelu@kirkonulkomaanapu.fi

kirkonulkomaanapu.fi/testamentti

020 787 1201

(Puhelun hinta 8,35 snt/puhelu + 16,69 snt/min)

